

Een archeologische begeleiding bij de wijk Gravenburg te Groningen (Gr.)

A. Wieringa

ARC-Rapporten 2006-58

Groningen
27 juni 2006
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologische begeleiding bij de wijk Gravenburg te Groningen
(Gr.)

ARC-Rapporten 2006-58
ARC-Projectcode 2006-127

Opdrachtgever
Gemeente Groningen
Bevoegd gezag
Gemeentelijk archeoloog, drs. G.L.G.A. Kortekaas
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer onderzoek
17081

Tekst
A. Wieringa
Afbeeldingen
B. Schomaker
Redactie
A. Ufkes
Eindredactie
J. Schoneveld

Status
definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 27 juni 2006

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

In de Groninger wijk Gravenburg wordt een vensterschool gebouwd. Voor het benodigde bouwverkeer is tussen de nieuwbouwwijken De Held en Gravenburg een tijdelijke weg aangelegd. Deze weg doorsnijdt een aantal weilanden die nog beweid worden. Om te voorkomen dat vee via deze weg het hazenpad kiest, wordt er langs de noordzijde van de weg een veekering aangelegd. Omdat deze veekering deels bestaat uit een nieuw te graven sloot, en een terrein met een middelhoge tot hoge archeologische verwachting doorsnijdt, is archeologische begeleiding bij de werkzaamheden gewenst.

Het bevoegd gezag, in deze de gemeente Groningen, in de persoon van de gemeentelijk archeoloog drs. G.L.G.A. Kortekaas, schakelde Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) in voor deze archeologische begeleiding. Het veldwerk werd uitgevoerd door A. Wieringa, op dinsdag 25, woensdag 26 en vrijdag 28 april 2006. De sloot werd met een rupskraan gegraven door de heer H. Moes uit Aduard.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen tussen de nieuwbouwwijken De Held en Gravenburg, aan de westzijde van de stad Groningen.

2 Objectgegevens

Provincie	Groningen
Gemeente	Groningen
Plaats	Groningen
Toponiem	Gravenburg
Kaartblad	07D
Coördinaten	229.750/583.895; 230.530/583.895 230.530/583.180; 229.750/583.180
Periode	Late IJzertijd/Romeinse Tijd, Late Middeleeuwen
Type object	Wierde
Type bodem	Klei
Geomorfologie	Kwelder

2.1 Doel van het onderzoek

Bij de begeleiding wordt beoogd de ligging van eventuele archeologische vindplaatsen vast te stellen. Daarnaast wordt gekeken naar het voorkomen van een tweetal zwarte laagjes in de bodem. Tot voor kort werden deze lagen aangeduid als vegetatieniveau's, maar een recente studie van de lagen heeft aangetoond dat deze zwarte laagjes bestaan uit zeer fijne bandjes van verkoold materiaal, die naar alle waarschijnlijkheid zijn ontstaan door het afbranden van dorre vegetatie.¹ Mogelijk doel van dit afbranden was het kunnen laten groeien van jong, mals gras voor kuddes vee. Genoemde lagen zijn een bekend fenomeen in het noordelijk kweldergebied, en stammen grofweg uit de eeuwen rond het begin van de jaartelling.

2.2 Onderzoeksgeschiedenis

In het verleden is het gebied waarin de onderzoekslocatie is gelegen, archeologisch gekarteerd en beschreven door Miedema (1983). Daarnaast is het terrein in 2001 gekarteerd door middel van inventariserend booronderzoek (De Wit 2002, B. Bijl. Groningen, De Held III, pp. 7–14). De archeologische verwachting voor het terrein is volgens het IKAW (Indicatieve Kaart voor Archeologische Waarden (afb. 2) voor het gehele terrein middelhoog tot hoog. Bovendien loopt de geplande veekering over een object met hoge archeologische waarde, een middeleeuwse wierde genaamd 'Het Hooihuis'. Even ten zuiden van de onderzoekslocatie was ten tijde van de begeleiding een opgraving gaande van een andere middeleeuwse nederzetting. Ook is uit het gebied bewoning bekend uit de Romeinse Tijd.

2.3 Werkwijze

Om de archeologische vindplaats 'Het Hooihuis' te ontzien, werd over dit perceel geen sloot gegraven, maar een hek geplaatst. Over de rest van het tracé werd wel een sloot aangelegd, circa 3,50 meter breed en 1,50 meter diep (afb. 3). Omdat de

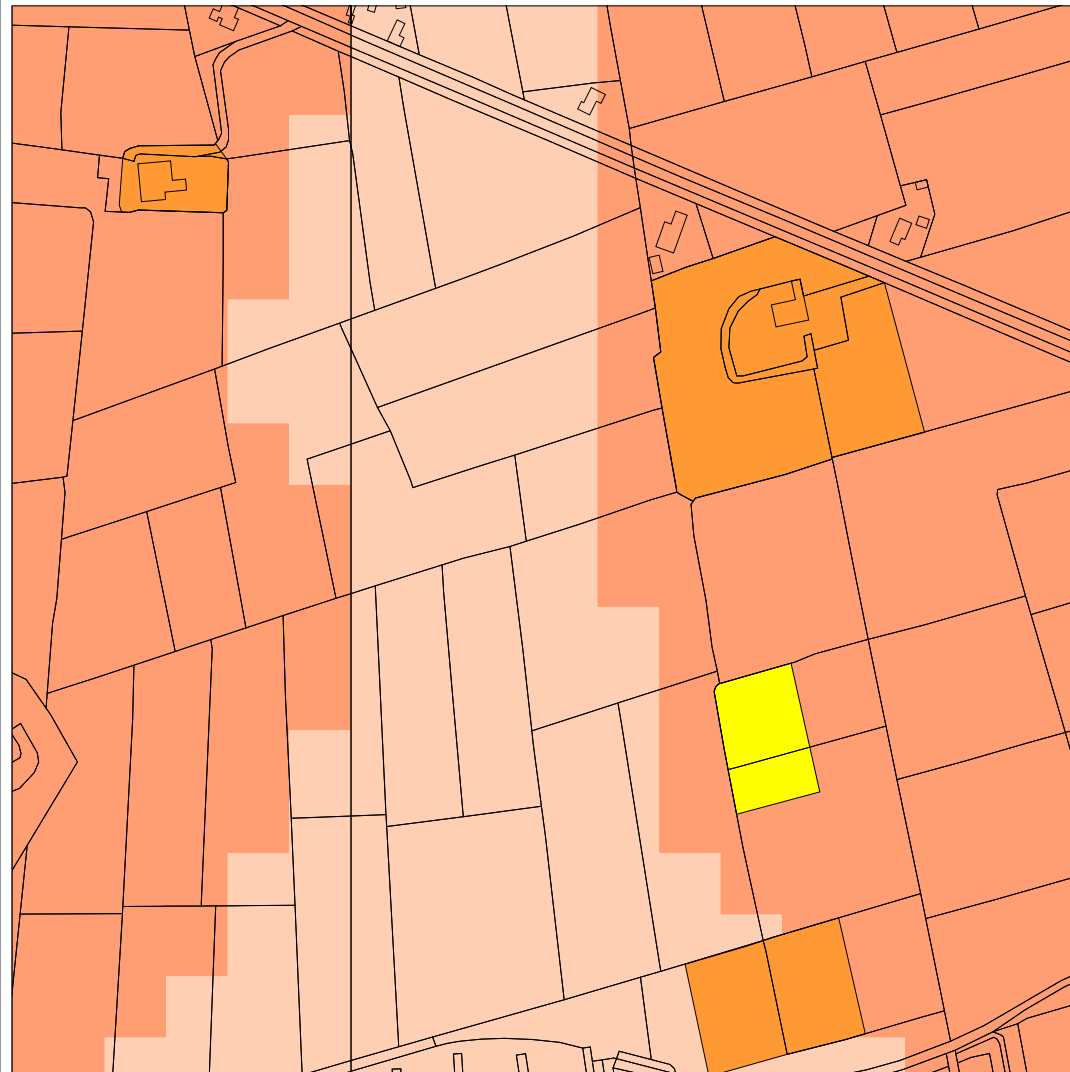
¹In de nabije toekomst wordt aan de vegetatieniveaus rondom Groningen nader onderzoek verricht door P.C. Vos (TNO/NITG, Utrecht) en R.P. Exaltus (Exaltus Ground & Man, Koudum). Ontleend aan: (Kortekaas 2003, p. 11, voetnoot 10).

Goningen Gravenburg

Veekering

28-04-2006

Anko

Legenda

- HUIZEN
- TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- IKAW**
- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd
- PROVINCIES

Schaal 1:5000

ROB
ArchisII

Afbeelding 2 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) en Archeologische Monumentenkaart (AMK) van het gebied. Wierde Het Hooihuis is rechtsboven in oranje aangegeven. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 28 april 2006.

sloot over een jaar weer gedempt wordt met de afgegraven grond, werden bouwvoor en diepere lagen apart afgegraven. Hierdoor was het mogelijk zowel in een vlak als in het slootprofiel waarnemingen te doen. Waar mogelijk en nuttig werd het profiel met de hand geschaafd om zo een beter beeld van de bodemopbouw en intactheid hiervan te verkrijgen. Tevens werd gelet op de aanwezigheid van grondsporen en vondstmateriaal, dat werd verzameld.

3 Resultaten

3.1 Sporen en structuren

Tijdens de begeleiding werden, afgezien van de in de volgende paragraaf besproken zwarte laagjes, geen archeologische grondsporen waargenomen. Wel werden, verspreid in de top van een (natuurlijke) donkergrijze kleilaag een aantal aardewerkscherven en stukjes bouwkeramiek gevonden. Deze vondsten werden gedaan in een strook van circa 50 m lengte, aan de uiterste oostrand van de onderzoekslocatie. Dit is tevens het hoogste gedeelte van het terrein, aan de rand van de sloot die de wierde 'Het Hooihuis' begrenst.

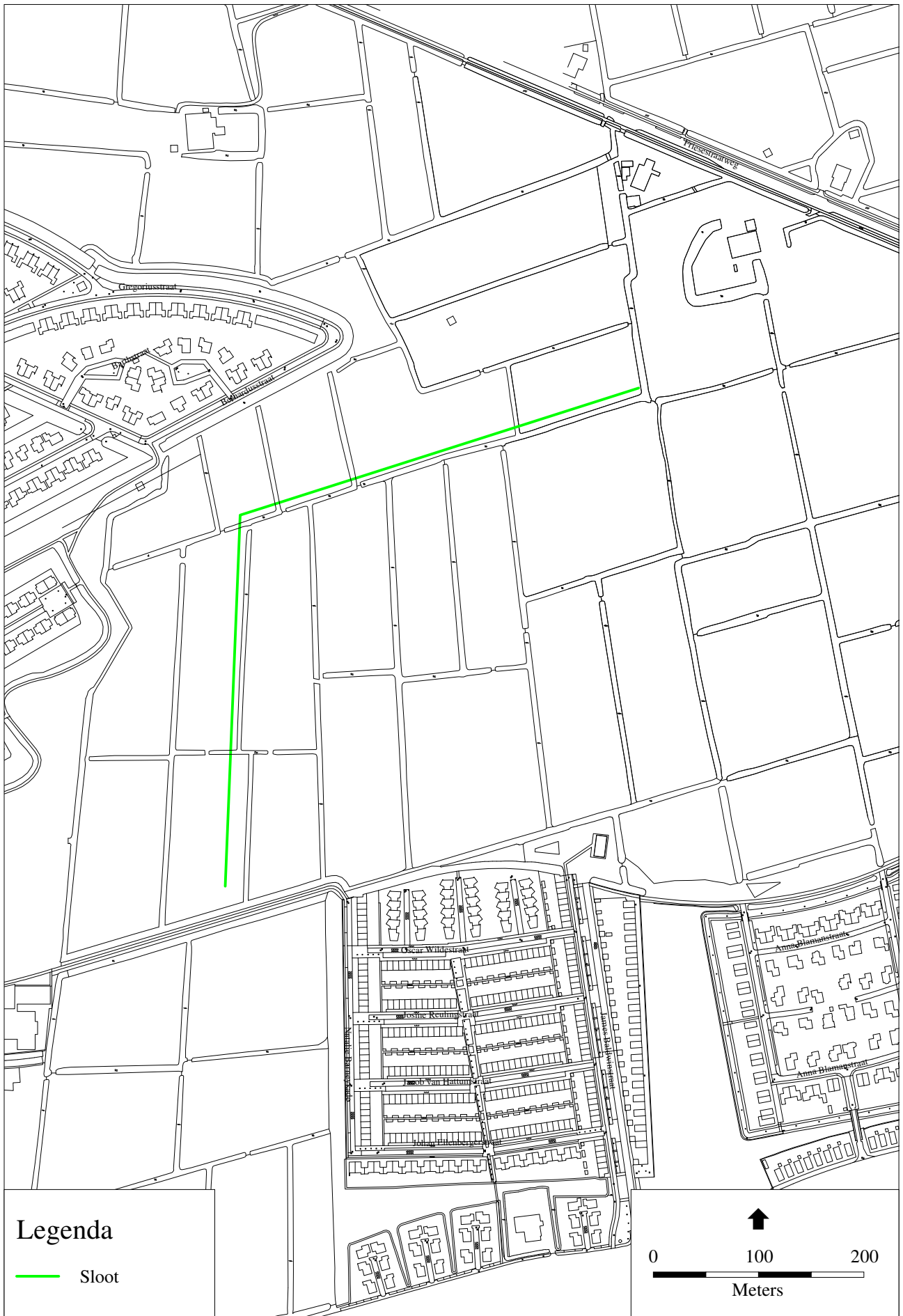
3.2 Bodemopbouw

De bodemopbouw van het terrein waar de sloot is gegraven, is grotendeels intact. Slechts in een enkel perceel is door grondbewerking het bodemprofiel aangetast. De bodemopbouw ziet er van onder naar boven als volgt uit: matig fijn zand, waarop een circa 1 m dikke kleilaag ligt. Deze kleilaag loopt door tot 60 à 20 cm onder maaiveld. Hierop ligt een 5 cm dikke zwarte laag van de eerder genoemde verkoolde vegetatieresten. Daarboven is in de hogere delen van het terrein nog een laag lichtgrijze klei waargenomen, en op de hoogste terreindelen is op deze lichtgrijze kleilaag een laag donkerder grijze klei afgezet. In de lagere terreindelen zijn deze lagen afwezig of opgenomen in de circa 20 cm dikke bouwvoor. Her en der is de gelaagdheid doorsneden door de aanwezigheid van krekten, die over het algemeen een grijze kleivulling hebben. De laag met verkoolde vegetatieresten is veelal zichtbaar in de vulling van deze krekten.

In het zuidelijk deel van de sloot is over een lengte van circa 50 m een dergelijke kreek waargenomen, die bij toeval gelijke pas hield met het sloottraject. Deze kreek moet enige omvang gehad hebben, daar langs de oostzijde van deze kreek ook duidelijk een oeverwal, bestaande uit gele, sterk zandige klei, werd waargenomen.

3.3 Vondstmateriaal

Tijdens de begeleiding is een twintigtal scherven aardewerk gevonden. Door een ter zake kundig specialist van het ARC, mw. drs. K.L.B. Bosma, is dit aardewerk gedetermineerd als zijnde middeleeuws kogelpotaardewerk, uit de periode tussen 1100 en 1350 n. Chr. Een nauwkeuriger determinatie is vanwege de geringe hoeveelheid en fragmentarische aard van het aardewerk niet mogelijk. Daarnaast werd één fragment aardewerk als vermoedelijk terpaardewerk gedetermineerd.

Afbeelding 3 Tracé van de nieuw gegraven sloot. Kaart: B. Schomaker.

4 Conclusie en aanbeveling

4.1 Conclusie

Tijdens de begeleiding werden in de top van een natuurlijke kleilaag, aan de oostzijde van de onderzoekslocatie, enige scherven laatmiddeleeuws aardewerk en een fragmentje terpaardewerk gevonden. Het is zeer waarschijnlijk dat het hier gaat om strooivondsten in de periferie van de terp 'Het Hooihuis', gelegen op het belendende perceel.

Naast deze vondsten werd langs vrijwel het hele sloottalud een zwart laagje, bestaande uit dunne bandjes verkoold materiaal en dunne kleibandjes waargenomen. Naar alle waarschijnlijkheid betreft het hier de onderste van de twee bekende zogenoemde vegetatieniveau's, en het gevonden laagje is een indicatie voor gebruik van de kweldergronden door mensen in de Late IJzertijd.

4.2 Aanbeveling

De archeologische begeleiding bij de aanleg van de veekering langs de noodweg voor bouwverkeer naar de in aanbouw zijnde vensterschool in Gravenburg geeft geen directe aanleiding tot het aanbevelen van vervolgonderzoek.

De archeologische vondsten aan de rand van de wierde 'Het Hooihuis' zijn echter wel een aanwijzing voor menselijke activiteit in de periferie van deze wierde. De aanwezigheid van *off-site*-structuren zoals afrasteringen, sloten of greppels, zijn hier niet uit te sluiten. Mocht er in de toekomst rond deze terp sprake zijn van bodemverstorende activiteiten, dan is archeologisch vervolgonderzoek voorafgaand aan deze werkzaamheden gewenst. Het bevoegd gezag, in de persoon van de gemeentelijk archeoloog van Groningen, drs. G.L.G.A. Kortekaas, bepaalt de aard en omvang van een eventueel vervolgonderzoek.

De beschreven zwarte laagjes zijn op dit moment nog onderwerp van studie. De aanwezigheid van deze laagjes in een groot deel van het noordelijk kwelergebied is bekend. Het is in het kader van deze studie nuttig om het voorkomen van deze laagjes waar mogelijk vast te leggen. Een dergelijke kartering zou kunnen worden gedaan door middel van non-destructieve boringen met behulp van een edelman of guts.

Literatuur

Kortekaas, G.L.G.A., 2003. Jaarverslag archeologie in 2002. In: J.A.N. Leutscher-Bosker et al. (red.), *Hervonden stad 2003*. Groningen, pp. 7–32.

Miedema, M., 1983. *Vijfentwintig eeuwen bewoning in het terpenland ten Noordwesten van Groningen*. Vrije Universiteit Amsterdam (diss.).

Wit, M.J.M. de (red.), 2002. *ARC-Rapporten 2001*. Groningen (ARC-Publicaties 50).